

2010
GENERAL STUDIES - I (Compulsory)
सामान्य अध्ययन - I (अनिवार्य)

102424

Standard : Degree

स्तर : पदवी

Total Marks : 200

एकूण गुण : 200

Nature : Conventional

स्वरूप : पारंपारिक

Duration : 3 Hours

कालावधी : 3 तास

Note :

सूचना :

- (i) *Answers must be written either in English or in Marathi.*
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- (ii) *All questions are compulsory.*
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- (iii) *Figures to the RIGHT indicate marks of the respective question.*
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- (iv) *Credit will be given for orderly, effective and concisely writing.*
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- (v) *Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.*
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे. तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- (vi) *Candidate should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.*
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (vii) *In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.*
कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

P.T.O.

SECTION - A (Marks - 40)

विभाग - A (गुण - 40)

1. Answer the following sub-questions (10 Marks each) :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे द्या.

- (a) (i) Discuss the contribution of literature and art during Chalukya. 5
वाङ्मयीन व कलाक्षेत्रातील चालुक्यांची कामगिरी सांगा.
- (ii) State the social and religious reform of Rajaram Mohan Roy. 5
राजाराम मोहन रॉय यांच्या सामाजिक व धार्मिक सुधारणा सांगा.

OR / किंवा

- (a) (i) Describe social condition during Satvahana period. 5
सातवाहन काळातील सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.
- (ii) Explain Sati system and laws preventing Sati system. 5
सतीप्रथा व सतीप्रथाबंदी कायद्यासंबंधी माहिती द्या.
- (b) (i) Discuss the effects of revolt of 1857. 5
1857 च्या उठावाच्या परिणामांची चर्चा करा.
- (ii) Describe the condition of peasants during British period. 5
ब्रिटीश राजवटीतील शेतकऱ्यांच्या स्थितीचे वर्णन करा.

OR / किंवा

- (b) (i) Explain the role of Dr. Bhimrao Ambedkar in Dalit movement. 5
डॉ. भिमराव आंबेडकरांचे दलीत चळवळीतील कार्य स्पष्ट करा.
- (ii) Explain the work of Indian National Congress during 1885 to 1905. 5
1885 ते 1905 या काळातील भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसचे कार्य स्पष्ट करा.

2. (a) Answer *any one* of the following sub-questions : 10

खालील दिलेल्या प्रश्नांपैकी *कोणत्याही एका* प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

- (i) Give an account of integration of the princely state - Hyderabad. 5
हैद्राबाद संस्थानाच्या विलिनिकरणाचा वृत्तान्त द्या.

- (ii) Review the notable leaders in the Samyukta Maharashtra Movement.
संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीतील महत्वाच्या नेत्यांचा आढावा घ्या.
- (b) Answer *any five* of the following sub-questions : 10
खालीलपैकी **कोणत्याही पांच** प्रश्नांची उत्तरे लिहा :
- (i) State the four types of folk dances in Maharashtra.
महाराष्ट्रीयन लोकनृत्याचे चार प्रकार सांगा.
- (ii) Name any four novels by V.S.Khandekar.
वि. स. खांडेकर यांच्या चार कादंबऱ्यांची नावे सांगा.
- (iii) State the full name of V. Shantaram. Name the film company he founded.
व्ही. शांतारामाचे पूर्ण नांव सांगा. त्यांनी कोणती चित्रपट कंपनी स्थापन केली ?
- (iv) State the importance of the festival of Dashara and Diwali in Maharashtra.
महाराष्ट्रात साजरा होणाऱ्या दसरा व दिवाळी सणांचे महत्त्व सांगा
- (v) State the features of Hemadpanthi architecture.
हेमाडपंथी वास्तूची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (vi) State the behaviour patterns of Varkari cult.
वारकरी संप्रदायाचा आचारधर्म सांगा.
- (vii) Explain the concept of 'Gramin Sahitya'.
ग्रामीण साहित्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.

SECTION - B (Marks - 40)

विभाग - B (गुण - 40)

3. (a) Answer the following sub-questions (10 Marks each) :
खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या.
- (i) Divide India into major physiographic regions and mention the importance of 'Northern mountain ranges.' 5
भारताची प्रमुख प्राकृतिक विभागात विभागणी करा व 'उत्तरीय पर्वतरांगांचे' महत्त्व सांगा.

- (ii) Describe the physical features of "costal plains of Maharashtra".
महाराष्ट्राच्या 'किनारपट्टी प्रदेशाची' प्राकृतिक वैशिष्ट्ये वर्णन करा.

OR / किंवा

- (a) (i) Mention the different forest types of India & Describe the features of 'Tropical wet evergreen forests'.
भारतातील विविध जंगल प्रकार सांगून 'उष्णकटीबंधीय आर्द्र सदाहरीत जंगले' यांची वैशिष्ट्ये वर्णन करा. 5
- (ii) Discuss various problems of soil erosion in Maharashtra & suggest the remedies to overcome them.
महाराष्ट्रातील मृदेच्या धुपेच्या विविध समस्यांची चर्चा करून त्यावर उपाय सुचवा. 5
- (b) What is migration of population? Explain various types of migration & discuss its effects at source. 10
लोकसंख्येचे स्थलांतर म्हणजे काय? स्थलांतराचे विविध प्रकार स्पष्ट करा व स्थलांतरामुळे मुळ स्थानी होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा.

OR / किंवा

- (b) Discuss the problems of rural settlements of Maharashtra and suggest the measures to overcome them. 10
महाराष्ट्रातील ग्रामीण वसाहतींच्या समस्यांची चर्चा करून त्यावर उपाययोजना सुचवा.
4. (a) Answer **any one** of the following sub-questions : 10
खालील दिलेल्या प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका उपप्रश्नांचे उत्तर लिहा.
- (i) Give the brief account of Atomic Energy Resources of Maharashtra.
महाराष्ट्र राज्याच्या 'अणु ऊर्जा स्रोतांचा' थोडक्यात वृत्तांत द्या.
- (ii) Explain the concept of 'Cultural Heritage' & evaluate the importance of 'Ajanta and Ellora caves' of Maharashtra.
'सांस्कृतिक वारसा स्थळ' ही संकल्पना स्पष्ट करा व महाराष्ट्रातील "अजिंठा व वेरूळ लेण्यांचे महत्त्व" याचे मूल्यमापन करा.
- (b) Answer **any five** of the following sub-questions in short : 10
खालीलपैकी कोणत्याही पांच उप-प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.
- (i) Explain in brief the 'Geological structure of Maharashtra plateau'.
'महाराष्ट्र पठाराची भूगर्भरचना' थोडक्यात स्पष्ट करा.

- (ii) What do you know about the term 'Spatio-temporal variability of rainfall'?
'पर्जन्याची अभिक्षेत्रीय कालबद्ध परिवर्तनशीलता' या संज्ञेसंदर्भात आपणास काय माहिती आहे ?
- (iii) Write a brief note on implementation of 'DPAP' in Maharashtra.
महाराष्ट्रात 'अवर्षणग्रस्त क्षेत्र कार्यक्रमाची अंमलबजावणी' यावर लघुटिप लिहा.
- (iv) What are the basic problems of Drinking water in urban areas of Maharashtra?
महाराष्ट्रातील शहरीक्षेत्रात पिण्याच्या पाण्याच्या पायाभूत समस्या कोणत्या आहेत ?
- (v) Mention the salient features of 'Farm forestry'.
'वनशेती' ची ठळक वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (vi) Explain the geographical features of 'Tadoba National Park'.
'ताडोबा राष्ट्रीय उद्यानाची' भौगोलिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (vii) 'Sindhudurga district - a tourist paradise of Maharashtra' - Evaluate in brief.
'सिंधुदूर्ग जिल्हा - महाराष्ट्राचे पर्यटक नंदनवन' थोडक्यात मुल्यमापन करा.

SECTION - C (Marks - 40)

विभाग - C (गुण - 40)

5. Answer *any one* of the following sub-questions :

20

खालीलपैकी कोणत्याही एका उप-प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

- (a) Explain importance of Fundamental Rights as a salient feature of Indian Constitution.
भारतीय संविधानाच्या मूलभूत अधिकार या वैशिष्ट्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (b) Describe the composition & functions of Human Rights Commission.
मानवी हक्क आयोगाची रचना व कार्याचे वर्णन करा.

P.T.O.

6. (a) Answer the following questions :

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(i) (1) Explain in brief the role of Governor as a Chief Executive. 5
मुख्य प्रशासक म्हणून राज्यपालाची भूमिका थोडक्यात स्पष्ट करा.

(2) Write a note on impact of newspapers on policy making. 5
'योजना निर्मितीवरील वृत्तपत्रांचा प्रभाव' या विषयावर थोडक्यात माहिती लिहा.

OR / किंवा

(ii) (1) State the difference between Political parties & pressure groups in India. 5

भारतातील राजकीय पक्ष आणि दबाव गटांमधील भेद सांगा.

(2) Explain the main functions of Municipal Corporations. 5
महानगरपालिकांची मुख्य कार्ये स्पष्ट करा.

(b) Answer *any five* of the following sub-questions : 10

खालीलपैकी **कोणत्याही पांच** उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(i) Describe the composition of Rajya Sabha. 5
राज्यसभेच्या रचनेचे वर्णन करा.

(ii) How new states can be created? 5
नव्या राज्यांची निर्मिती कशी करण्यात येते ?

(iii) What do you mean by integrated judiciary? 5
'एकात्म न्यायव्यवस्थेचा' तुम्हाला काय अर्थबोध होतो ?

(iv) What is the role of Comptroller & Auditor General of India? 5
भारताचा महालेखापाल कोणती भूमिका बजावतो ?

(v) Explain importance of Lok Nyayalaya.

लोकन्यायालयांचे महत्व स्पष्ट करा.

(vi) Why the constitution has created reserved constituencies for weaker sections?

दुर्बल घटकांसाठी राखीव मतदारसंघांची व्यवस्था भारतीय संविधानाद्वारे का निर्माण करण्यात आली आहे ?

(vii) Describe the importance of legislative council.

विधानपरिषदेचे महत्व थोडक्यात वर्णन करा.

SECTION - D (Marks - 40)

विभाग - D (गुण - 40)

7. Answer *any one* of the following sub-questions :

20

खालीलपैकी **कोणत्याही एका** उप-प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

(a) In the task of development of man-power, what role is played by the All India Council for Technical Education (AICTE) and University Grants Commission (UGC)

मनुष्य बळ विकासाच्या कार्यामध्ये अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषद व विद्यापीठ अनुदान विश्वविद्यालय कोणती कार्ये करतात ?

(b) Is it true that education and education system has not made desired impact in India for development of human resource and social change. Quote reasons, if the statement is correct.

भारतामधील दिले जाणारे शिक्षण व शिक्षण पद्धति मनुष्यबळ विकास व सामाजिक बदल घडवून आणण्यास असमर्थ ठरली आहे हे खरे आहे काय ? हे विधान खरे असल्यास त्याची कारण मिमांसा करा.

P.T.O.

8. Answer any of the subquestion :

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(a) (i) (1) State the present systems and training methodology in Maharashtra in vocational education. 5

महाराष्ट्र राज्यामध्ये व्यावसायिक धंदेशिक्षण देणाऱ्या शिक्षणपद्धति बदल व त्याचे प्रशिक्षण देणाऱ्या पद्धतिबद्दल माहिती विशद करा.

(2) Do you find any improvement in the present systems. Quote reasons. 5

या पद्धतिमध्ये सुधारणा करणे आवश्यक आहे काय ? कारणे सांगा.

OR / किंवा

(ii) (1) Write about any one disease which has been totally eradicated in India due to effective measures undertaken by Government of India & Maharashtra State Government. 5

भारतातून कोणत्याही एका रोगाचे केंद्र शासनाच्या व महाराष्ट्र शासनाच्या परिणामकारक उपाय योजनेमुळे उच्चाटन झाले असल्यास त्याची माहिती लिहा.

(2) What are the aims and objectives of WHO. 5

World Health Organisation ची उद्दीष्टे विशद करा.

(b) Answer *any five* of the following questions in short : 10

कोणत्याही पांच विधानावर संक्षिप्त टिपणी करा.

(i) Define Panchayat Raj System.

पंचायत राज पद्धतिची व्याख्या लिहा.

(ii) What role is played by Head of village panchayat

ग्राम पंचायत प्रमुखाची मुख्य कार्ये कोणती ?

(iii) Name any two cooperative institutions in rural areas, and write their aims in short.

ग्रामीण विकासासाठी कार्य करणाऱ्या कोणत्याही दोन सहकारी संस्थांची उद्दीष्टे लिहा.

(iv) What are the water supply problems.

ग्रामीण भागामध्ये - पाणी पुरवठा करण्याबाबत कोणती समस्या आहे ?

(v) State how shortage of electricity has affected irrigation in rural areas.

ग्रामीण भागामध्ये विज टंचाईमुळे पाणी पुरवठ्या (इरीगेशन) संबंधी कोणती समस्या निर्माण झाली आहे ?

(vi) Is Maharashtra state transport (ST) service communication facility adequate in the state? If not, suggest remedies.

महाराष्ट्रातील स्टेट ट्रान्सपोर्ट ही सुविधा पुरेशी आहे काय ? नसल्यास पर्यायी व्यवस्था सुचवा.

(vii) Write your own experience or information on Employment Guarantee Scheme or any other scheme implemented in rural parts of the state.

ग्रामीण भागात अंमलात असलेल्या रोजगार हमी योजना या संबंधी अथवा अन्य योजनेबद्दल तुमचे स्वतःचे अनुभव अथवा विदीत माहिती लिहा.

SECTION - E (Marks - 40)

विभाग - E (गुण - 40)

9. Answer *any one* of the following sub-questions :

20

खालील उप-प्रश्नांपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

(a) Elucidate Human Rights in reference to police custodial accused.

पोलीस कोठडीतील आरोपीच्या संदर्भात मानवी हक्क विशद करा.

(b) Discuss the role of family in the fostering of social Norms and values.

सामाजिक नियमने, मूल्यांची जोपासना करण्यातील कुटुंबाच्या भूमिकेची चर्चा करा.

P.T.O.

10. (a) Answer *any one* of the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

(i) What are the causes of violence against women?

स्त्रियांवरील अत्याचाराची कारणे कोणती ?

(ii) Explain in brief Malnutrition as a tribal problem.

आदिवासींमधील कुपोषणाची समस्या थोडक्यात स्पष्ट करा.

(b) Answer *any five* of the following sub-questions :

10

खालील उपप्रश्नांमधून कोणतेही पांच प्रश्न सोडवा :

(i) What do you mean by child development?

बाल विकास म्हणजे काय ?

(ii) What is Drug Addiction?

मादक पदार्थासक्ती म्हणजे काय ?

(iii) Write any four problems of aged people.

वृद्धांच्या कोणत्याही चार समस्या लिहा.

(iv) What is labour welfare?

कामगार कल्याण म्हणजे काय ?

- (v) What are the problems of disabled persons?
अपंग व्यक्तींच्या कोणत्या समस्या आहेत ?
- (vi) What is unemployment?
बेरोजगारी म्हणजे काय ?
- (vii) What are the problems of people affected by development projects?
विकास प्रकल्पांमुळे प्रभावित झालेल्या लोकांच्या समस्या कोणत्या ?